GENERALINIO ADVOKATO
GIOVANNI PITRUZZELLA IŠVADA,
pateikta 2022 m. spalio 13 d.[1]

Byla C-477/21

IH
prieš
MÁV-START Vasúti Személyszállító Zrt.

(*Miskolci Törvényszék* (Miškolco apygardos teismas, Vengrija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – Teisė į tai, kad būtų apribotas maksimalus darbo laikas, ir teisė į dienos ir savaitės poilsio laiką – Dienos poilsis ir savaitės poilsis – Apskaičiavimo metodas ir skyrimo tvarka“

1. Siekiant užtikrinti veiksmingą darbuotojų sveikatos apsaugą ir saugą darbo vietoje, Sąjungos teisės aktuose nustatytas minimalus dienos ir savaitės poilsio laikas. Ar būtina, kad valstybės narės numatytų, jog darbdavys taip pat visada turi suteikti dienos poilsio laiką pagal direktyvos 3 straipsnį, ar pakanka, kad pagal 5 straipsnį būtų suteiktas savaitės poilsio laikas, jeigu jis prilygsta direktyvoje nustatytai dienos ir savaitės poilsio valandų sumai arba yra už ją ilgesnis? Jei taikytinoje nacionalinėje teisėje arba kolektyvinėje sutartyje numatytas ilgesnis nei direktyvoje nustatytas „minimalus savaitės poilsio laikas“, ar valstybė narė vis dėlto privalo užtikrinti dienos poilsio laiką? Ar dienos poilsio laikas turėtų būti suteiktas net ir tuo atveju, jei darbuotojas per paskesnes 24 valandas pagal grafiką neturi dirbti? Ar dienos poilsio laikas būtinai turi būti suteiktas prieš savaitės poilsio laiką?

2. Šiose išvadose pateiksiu motyvus, kodėl manau, kad pagal Sąjungos teisės aktus valstybės narės privalo užtikrinti darbuotojams dienos poilsio laiką kaip savarankišką teisę, nepriklausomą nuo savaitės poilsio laiko, net ir tuo atveju, kai suteikiamas (savaitės) „poilsio laikas“, viršijantis direktyvoje nustatytus būtiniausius standartus.

[1] Originalo kalba: italų.

I. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisės aktai

3. Direktyvos 2003/88[2] 4 ir 5 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(4) Tikslo pagerinti darbuotojų saugą, higieną ir sveikatą darbe neturėtų būti siekiama vien dėl ekonominių priežasčių;

(5) Visi darbuotojai turi turėti pakankamai laiko poilsiui. „Poilsio“ sąvoką būtina išreikšti laiko vienetais, t. y. dienomis, valandomis ir (arba) jų dalimis. [Sąjungos] darbuotojams turi būti suteikiamas minimalus dienos, savaitės ir kasmetinio poilsio laikas ir atitinkamos pertraukos. Šiomis sąlygomis taip pat yra būtina nustatyti maksimalų savaitės darbo valandų skaičių.“

4. Direktyvos 3 straipsnyje „Dienos poilsis“ nustatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad kiekvienas darbuotojas turėtų teisę į minimalų 11 valandų nepertraukiamo kasdienio poilsio laiką per parą.“

5. Tos pačios direktyvos 5 straipsnyje „Savaitės poilsio laikas“ numatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad per kiekvieną septynių dienų laikotarpį kiekvienas darbuotojas turėtų teisę į minimalų 24 valandų nepertraukiamo poilsio laiką ir 3 straipsnyje nurodomas 11 kasdienio poilsio valandų.

Jei to reikia dėl objektyvių arba techninių, arba darbo organizavimo priežasčių, galima taikyti minimalų 24 valandų poilsio laiką.“

6. Direktyvos 2003/88 15 straipsnyje „Palankesnės nuostatos“ nurodyta:

„Ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės taikyti arba priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, arba palengvinti ar leisti kolektyvinių sutarčių arba susitarimų, sudarytų tarp darbdavių ir darbuotojų, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, taikymą.“

B. Vengrijos teisė

7. *Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény* (2012 m. Įstatymas Nr. I, kuriuo patvirtinamas Darbo kodeksas) (*Magyar Közlöny* 2012/2, toliau – Darbo kodeksas) 104 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Nuo vienos darbo dienos pabaigos iki kitos darbo dienos pradžios turi būti suteikiamas ne trumpesnis kaip 11 valandų iš eilės poilsio laikas (toliau – dienos poilsio laikas).“

[2] 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381).

8. Darbo kodekso 105 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Suteikiamos dvi poilsio dienos per savaitę (savaitės poilsio dienos). Savaitės poilsio dienos taip pat gali būti paskirstytos kintamai.“

9. Tolesnio Darbo kodekso 106 straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodyta:

„1. Vietoj savaitės poilsio dienų darbuotojui gali būti suteikiamas nepertraukiamas ne trumpesnis kaip 48 valandų per savaitę savaitės poilsio laikas.

<…>

3. Kai darbo laiko paskirstymo grafikas yra kintamas, vietoj 1 dalyje numatyto savaitės poilsio laiko, nedarant poveikio *mutatis mutandis* 2 dalies taikymui, darbuotojui gali būti suteiktas ne trumpesnis kaip 40 valandų nepertraukiamas savaitės poilsio laikas, įskaitant kalendorinę dieną. Darbuotojui turi būti suteiktas ne trumpesnis kaip 48 valandų vidutinis savaitės poilsio laikas, atsižvelgiant į darbo laiko planavimo sistemą arba ataskaitinį laikotarpį.“

10. *Vasúti közlekedésről szóló 2005. évi CLXXXIII. törvény* (2005 m. Įstatymas Nr. CLXXXIII dėl geležinkelių transporto) (*Magyar Közlöny* 2005/172) 68/A straipsnio 4 dalyje nustatyta:

„Nukrypstant nuo 1–3 dalių, 68/B straipsnio 1 dalies <…> nuostatos taip pat taikomos geležinkelio transporto priemonių mašinistams, kurie nelaikomi mobiliaisiais geležinkelio transporto darbuotojais, dirbančiais teikiant tarpvalstybines paslaugas.“

11. Minėto įstatymo 68/B straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Mobiliųjų geležinkelio transporto darbuotojų, dirbančių teikiant tarpvalstybines paslaugas, dienos poilsio laikas gyvenamojoje vietoje turi būti ne trumpesnis kaip 12 valandų iš eilės per 24 valandų laikotarpį.“

12. Pagal MÁV-START ir profesinių sąjungų sudarytos kolektyvinės sutarties (toliau – kolektyvinė sutartis) 46 straipsnio 1 dalį mašinistams turi būti suteikiamas 12 valandų dienos poilsio laikas (dienos poilsio laikas gyvenamojoje vietoje), skaičiuojamas nuo atvykimo į namus iki išvykimo iš namų į darbą (kelionės laikas).

13. Pagal minėtos kolektyvinės sutarties 47 straipsnio 1 dalį mašinistams turi būti suteiktos dvi savaitės poilsio dienos užtikrinant, kad tarp dviejų darbo laikotarpių jie turėtų ne mažiau kaip 48 valandas nepertraukiamo poilsio.

14. Šios sutarties 47 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pagal Darbo kodekso 106 straipsnį mašinistams vietoj 1 dalyje numatytų poilsio dienų gali būti suteikiamas ne trumpesnis kaip 42 valandų per savaitę nepertraukiamo poilsio laikas. Tokiu atveju darbuotojui turi būti suteiktas ne trumpesnis kaip 48 valandų vidutinis savaitės poilsio laikas, atsižvelgiant į darbo laiko planavimo sistemą.

II. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, procesas ir prejudiciniai klausimai

15. IH (toliau – darbuotojas) dirba MÁV-START (toliau – darbdavys) lokomotyvo mašinistu ir yra įdarbintas tik Vengrijoje, MÁV-START veiklos buveinėje Miškolce.

16. Darbuotojo ir darbdavio darbo santykiai reglamentuojami įstatymais ir darbdavio bei profesinių sąjungų sudaryta kolektyvine sutartimi. Darbuotojas dirba darbdaviui pagal mėnesinį darbo laiko grafiką, kuriame nenustatytos konkrečios savaitės poilsio dienos, bet visiems mašinistams nustatytas savaitės poilsio laikas pagal bazinį savaitės laikotarpį.

17. Pagal kolektyvinę sutartį darbdavys suteikė darbuotojui 12 valandų dienos poilsio tarp dviejų darbo pamainų laiką, kurį jis galėjo praleisti namuose ir prie kurio buvo pridėtas vadinamasis standartinis kelionės laikas, t. y. laikas, reikalingas atvykti į darbą arba grįžti iš darbo į namus. Dėl savaitės poilsio laiko pažymėtina, kad tuo atveju, jei darbdavys negalėjo užtikrinti darbuotojui nepertraukiamo 48 valandų savaitės poilsio laiko per tam tikrą savaitę, jis vis dėlto užtikrino ne trumpesnį kaip 42 valandų nepertraukiamą poilsio laiką, todėl darbuotojas, planuodamas savo darbo laiką, galėjo pasinaudoti vidutiniškai ne trumpesniu kaip 48 valandų savaitės poilsio laiku.

18. Bylos duomenimis, darbuotojas negalėjo prašyti pasinaudoti dienos poilsio laiku ir standartiniu kelionės laiku nei prieš savaitės poilsio laiką ar atostogas, nei po jų. Iš tikrųjų darbdavys, nustatydamas darbuotojui savaitės poilsio laiką arba atostogas, nesuteikdavo jam dienos poilsio nei šių laikotarpių pradžioje, nei jų pabaigoje.

19. Darbuotojas pareiškė ieškinį darbdaviui *Miskolci Törvényszék* (Miškolco apygardos teismas, Vengrija, toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, siekdamas, kad jam būtų priteistas tariamai neišmokėtas darbo užmokesčio skirtumas. Darbuotojo ieškinys grindžiamas prielaida, kad jis turi teisę į dienos poilsio laiką iš karto prieš savaitės poilsio laiką ar atostogas arba iš karto po jų.

20. Darbdavys – priešingai – teigia, kad dienos poilsio laikas turi būti suteikiamas tarp dviejų vienas po kito einančių darbo laikotarpių per tą patį 24 valandų laikotarpį.

21. Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi 2020 m. birželio 22 d. *Alkotmánybíróság* (Vengrijos Konstitucinis Teismas) sprendimu Nr. 12, kuriame tas teismas nusprendė, kad *Kúria* (Vengrijos Aukščiausiasis Teismas) išaiškinimas, pagal kurį dienos ir savaitės poilsio laikas gali būti suteikiamas vienu laikotarpiu, neatitinka *Magyarország Alaptörvénye* (Vengrijos pagrindinis įstatymas) XVII straipsnio 4 dalies, kuria užtikrinama kiekvieno darbuotojo teisė į dienos ir savaitės poilsio laiką, nes šios teisės, kurių tikslai skirtingi, turi būti laikomos savarankiškomis. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Konstitucinio Teismo išaiškinimas, susijęs su sveikatos priežiūros darbuotojais, netaikytinas šioje byloje, kuri susijusi su mašinistais.

22. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad šioje byloje taikytina kolektyvine sutartimi darbuotojų naudai nukrypstama nuo direktyvos ir Darbo kodekso nuostatų dėl dienos ir savaitės poilsio laiko. Iš tikrųjų dienos poilsio laikas yra 12 valandų, kurias darbuotojas – atsižvelgiant į standartizuotą kelionės laiką – gali praleisti namuose.

23. Dėl savaitės poilsio laiko prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Direktyvos 2003/88 vertimas į vengrų kalbą šiek tiek skiriasi nuo direktyvos teksto vokiečių, anglų ir prancūzų kalbomis, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad versijoje vengrų kalba „savaitės poilsio laiko“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal tos direktyvos 5 straipsnį, apibrėžiama taip, kad kiekvienas darbuotojas per kiekvieną septynių dienų laikotarpį turi turėti minimalų 24 valandų nepertraukiamo poilsio laiką ir papildomai („továbbá“) – į tos direktyvos 3 straipsnyje nurodytų 11 valandų dienos poilsio laiką. Versijose anglų, vokiečių ir prancūzų kalbomis vietoj „ir“ vartojami žodžiai „zuzüglich“, „plus“ ir „s'ajoutent“.

24. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, kokia turėtų būti „savaitės poilsio“ sąvoka, t. y. ar po minimalaus nepertraukiamo 24 valandų poilsio laiko vis dar turėtų būti suteikiamas dienos poilsio laikas (11 valandų), ar, priešingai, 24 valandų laikas ir 11 valandų laikas turėtų būti sumuojami ir, tuo remiantis, darbuotojas turi teisę į minimalų 35 valandų nepertraukiamo savaitės poilsio laiką. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar dienos poilsio laikas turi būti suteikiamas tarp atitinkamos darbo dienos pabaigos ir kitos darbo dienos pradžios (arba tą pačią dieną tarp vieno darbo laikotarpio pabaigos ir kito darbo laikotarpio pradžios), ar apskritai tarp vienos darbo dienos pabaigos ir kitos darbo dienos pradžios, net jei pastaroji prasideda po kelių dienų.

25. Šiomis aplinkybėmis *Miskolci Törvényszék* (Miškolco apygardos teismas) sustabdė bylos nagrinėjimą ir pateikė Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos2003/88] 5 straipsnį, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad [šios direktyvos] 3 straipsnyje numatytas dienos poilsis yra savaitės poilsio dalis?

2. Ar, priešingai, [Direktyvos 2003/88] 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad, atsižvelgiant į šios direktyvos tikslą, šiame straipsnyje nustatyta tik minimali savaitės poilsio trukmė, t. y. ar savaitės poilsio trukmė turi būti ne trumpesnė kaip 35 valandos iš eilės, jeigu nėra jokių objektyvių, techninių ar organizacinių darbo sąlygų, kurios tam trukdytų?

3. Ar [Direktyvos 2003/88] 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad jeigu valstybės narės teisės aktuose ir taikytinoje kolektyvinėje sutartyje numatytas nepertraukiamo ne trumpesnio kaip 42 valandų savaitės poilsio laikas, taip pat privaloma suteikti – po darbo, kuris buvo atliktas darbo dieną, einančią prieš savaitės poilsio laiką, – 12 valandų dienos poilsio laiką, garantuojamą atitinkamos valstybės narės teisės aktuose ir taikytinoje kolektyvinėje sutartyje, jei nėra jokių objektyvių, techninių ar darbo organizavimo sąlygų, kurios tam trukdytų?

4. Ar [Direktyvos 2003/88] 3 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad darbuotojas taip pat turi teisę į minimalų poilsio laiką, kuris turi būti suteiktas per 24 valandas tuo atveju, jei dėl kokių nors priežasčių jis neturi dirbti per paskesnes 24 valandas?

5. Jei į ketvirtąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [Direktyvos 2003/88] 3 ir 5 straipsnius, siejamus su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad dienos poilsis [privalo] būti suteikiamas prieš savaitės poilsį?“

III. Teisinis vertinimas

A. Preliminarios pastabos

26. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikti klausimai suteikia galimybę išsamiai išnagrinėti teisės į dienos poilsį ir teisės į savaitės poilsį, kurios pripažįstamos darbuotojams Direktyva 2003/88, santykį. Visų pirma prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausia, ar, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88, galima teigti, kad dienos poilsio laikas jau yra įtrauktas į savaitės poilsio laiko sąvoką, ar, priešingai, ji turi būti aiškinama taip, kad, be savaitės poilsio laiko (ne trumpesnio kaip 24 valandos), dar turi būti suteikiamas dienos poilsis (ne trumpesnis kaip 11 valandų).

27. Pirmiausia pažymėtina, kad, mano nuomone, siekiant atsakyti į šiuos klausimus, galima taikyti du skirtingus aiškinimo būdus.

28. Viena vertus, galima teigti, jog direktyva siekiama, kad darbuotojui būtų garantuotas bendras poilsio laikas per savaitę, kuris būtų pakankamas jo saugai ir sveikatai užtikrinti, neatsižvelgiant į tai, kad atskirai numatomas dienos poilsis. Todėl turėtų būti užtikrinta, kad per darbo savaitę darbuotojui būtų garantuotas minimalus 35 valandų poilsio laikas (24 valandos savaitės poilsio ir 11 valandų dienos poilsio), formaliai neatskiriant savaitės poilsio ir dienos poilsio. Tokį argumentą pateikė darbdavys [3] ir iš esmės Vengrijos vyriausybė [4].

29. Kita vertus, galima teigti, kad darbuotojas turi turėti minimalų poilsio laiką, kuris yra dviejų skirtingų laikotarpių suma ir grindžiamas dviem skirtingais teisiniais institutais, kurie atitinka tarpusavyje nepriklausomas ir savarankiškas teises: teisę į dienos poilsį ir teisę į savaitės poilsį. Tai nepriklauso nuo abiejų rūšių poilsio valandų sumos, nes valstybės ir kolektyvinės sutarties šalys turi teisę nustatyti didesnį valandų skaičių nei direktyvoje garantuojamas (minimalus) skaičius.

30. Pasirinkti vieną ar kitą požiūrį reikia ne tik pažodžiui aiškinant pamatines nuostatas, bet ir atsižvelgiant į kontekstą, kuriam esant jos vartojamos, ir teisės aktų, kurių dalis jos yra, tikslus [5]. Šiuos aspektus analizuosiu dalyse, skirtose prejudicinių klausimų analizei.

31. Mano nuomone, pirmuosius tris prejudicinius klausimus galima nagrinėti kartu, nes jie susiję su tuo pačiu teisiniu klausimu, t. y. ar dienos poilsio laikas pridedamas prie savaitės poilsio laiko, ar į jį įtraukiamas. Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia Teisingumo Teismo, ar Direktyvos 2003/88 3 straipsnis, siejamas su [Europos Sąjungos pagrindinių teisių] chartijos (toliau – Chartija) 31 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad darbuotojas turi teisę į minimalų poilsio laiką, kuris turi būti suteiktas 24 valandų laikotarpiu, taip pat tuo atveju, jei dėl kokių nors priežasčių jis neturi dirbti per paskesnes 24 valandas. Penktuoju klausimu, nors ir logiškai susijusiu su ketvirtuoju klausimu, keliamas savarankiškas klausimas: prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinti, ar direktyvos 3 ir 5 straipsnius, siejamus su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia

[3] Atsakovo pagrindinėje byloje pastabų 23 punktas.

[4] Vengrijos vyriausybės pastabų 13 punktas. Pažymiu, kad tokiu – sisteminiu požiūriu svarbiu – klausimu, kaip darbuotojo teisės į dienos poilsį ir savaitės poilsį santykis, nė viena valstybė narė, išskyrus Vengrijos vyriausybę, nepateikė pastabų šioje byloje. Manau, kad iš šio aspekto galima daryti išvadą, kad kitų valstybių narių teisės aktai iš esmės atitinka Direktyvą 2003/88, kaip ją iki šiol aiškino Teisingumo Teismas.

[5] Šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 2 d. Sprendimą *J. D.* (C-4/16, EU:C:2017:153, 23 ir 25 punktai), taip pat 2017 m. gegužės 11 d. Sprendimą *Krijgsman* (C-302/16, EU:C:2017:359, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

aiškinti taip, kad dienos poilsis privalo būti suteikiamas prieš savaitės poilsį. Pastarasis prejudicinis klausimas kelia abejonių dėl jo priimtinumo: iš tiesų, mano nuomone, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepakankamai motyvavo jo naudingumą pagrindinėje byloje.

32. Atsakant į minėtus prejudicinius klausimus, manau, pirmiausia reikėtų išsiaiškinti Direktyvos 2003/88 taikymo sritį Sąjungos socialinės teisės kontekste, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją šiuo klausimu, o paskui, remiantis šiuo tyrimu, nustatyti, ar pagal Sąjungos teisę, visų pirma minėtą direktyvą, kurioje valstybėms narėms suteikiama plati diskrecija, darbdavys privalo suteikti dienos poilsio laiką, kuris turi būti savarankiškas ir nepriklausomas nuo savaitės poilsio laiko, ar, priešingai, galima teigti, kad „savaitės poilsio laiko“, kuris viršija minimalius direktyvos reikalavimus (35 valandas kaip 11 valandų dienos poilsio ir 24 valandų savaitės poilsio sumą), suteikimas atitinka Sąjungos teisę.

B. Direktyva 2003/88: valstybių narių tikslai ir diskrecija

33. Direktyvos 2003/88 tikslas – „nustatyti būtiniausius reikalavimus, skirtus darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygoms gerinti, derinant nacionalinės teisės aktus dėl darbo laiko trukmės“, ir paaiškinama, kad „[š]iuo darbo laiko organizavimo taisyklių suderinimu Europos Sąjungos lygmeniu siekiama užtikrinti geresnę darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą, suteikiant jiems minimalų poilsio laiką, ypač dienos ir savaitės poilsį, bei atitinkamas poilsio pertraukas ir numatant savaitės darbo laiko maksimalią ribą“ [6].

34. Šia direktyva iš esmės siekiama apsaugoti darbuotoją, kuris sutartiniuose santykiuose su darbdaviu yra silpnesnė šalis [7]. Iš tikrųjų jos nuostatomis įgyvendinamas Pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnis, kurio 1 dalyje pripažinus, kad „[k]iekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas“, 2 dalyje nustatyta, kad „[k]iekvienas darbuotojas turi teisę į tai, kad būtų apribotas maksimalus darbo laikas, teisę į dienos ir savaitės poilsį, taip pat kasmetines mokamas atostogas“.

35. Glaudus direktyvos ir Chartijos nuostatų ryšys neseniai buvo patvirtintas Teisingumo Teismo didžiosios kolegijos sprendimu, kuriame dar kartą patvirtinta, kad kiekvieno darbuotojo teisė į maksimalios darbo trukmės ribojimą ir dienos bei savaitės poilsio laiką yra labai svarbi Sąjungos socialinės teisės taisyklė ir kad Direktyvos 2003/88 nuostatose, visų pirma jos 3, 5 ir 6 straipsniuose, paaiškinama ši pagrindinė teisė, todėl jos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į šią teisę [8].

6 Žr. 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimą *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); be to, šiuo klausimu žr. visų pirma 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 45 punktas), 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras* (C-266/14, EU:C:2015:578, 23 punktas), 2001 m. birželio 26 d. Sprendimą *BECTU* (C-173/99, EU:C:2001:356, 37 punktas) ir 2018 m. lapkričio 20 d. Sprendimą *Sindicatul Familia Constanța ir kt.* (C-147/17, EU:C:2018:926, 39 punktas).

7 Šiuo klausimu žr. 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimą *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 44 ir 45 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija): „darbo santykiuose darbuotojas laikytinas silpnesne šalimi, todėl būtina užkirsti kelią tam, kad darbdavys turėtų galimybę apriboti jo teises“; be to, nurodyta, kad, „atsižvelgiant į šią silpnesnės šalies situaciją, darbuotojas gali būti atgrasomas eksplicitiškai remtis savo teisėmis prieš darbdavį, [todėl] visų pirma jam reikalaujant šių teisių darbdavys gali imtis priemonių, kurios gali turėti neigiamą poveikį šio darbuotojo darbo santykiams“.

8 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimas *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 30 ir 31 punktai).

36. Kaip matyti iš 3 ir 5 straipsnių, kuriuose nepateikiama jokių nuorodų į valstybių narių nacionalinę teisę, sąvokos „dienos poilsis“ ir „savaitės poilsis“ yra savarankiškos Sąjungos teisės sąvokos, todėl Sąjungos lygmeniu turi būti aiškinamos vienodai, neatsižvelgiant į atskirų valstybių narių teisės aktuose nustatytus ypatumus [9]. Prie šio klausimo grįšiu dalyje, skirtoje pirmų trijų prejudicinių klausimų analizei.

37. Svarbios pasekmės kyla iš būtinybės aiškinti direktyvos nuostatas atsižvelgiant į jos apsauginį tikslą – tiek dėl to, kad darbuotojas negali naudotis joje pripažintomis teisėmis, tiek dėl to, kad ribojama valstybių narių diskrecija taikyti šioje direktyvoje įtvirtintas nuostatas.

38. Pirma, turi būti laikoma, kad dėl glaudaus abiejų teisių – teisės į dienos ir savaitės poilsį – ryšio su pirminėmis ir pagrindinėmis teisėmis darbuotojai negali šiomis teisėmis laisvai naudotis, nes jomis siekiama apsaugoti teisę į sveikatą ir saugą darbe [10]. Vadinasi, nacionalinės teisės aktų leidėjas ir, galiausiai, darbdavys turi jas pripažinti ir užtikrinti be jokios galimybės nuo jų nukrypti, išskyrus pačioje direktyvoje aiškiai nurodytus atvejus.

39. Antra (ir tai šiuo atveju ypač svarbu), būtent iš Direktyvos 2003/88, visų pirma iš jos 15 konstatuojamosios dalies, matyti, kad joje valstybėms narėms suteikiama tam tikro lankstumo įgyvendinant minėtas nuostatas. Tačiau, kaip aiškiai nurodyta minėtoje konstatuojamojoje dalyje ir kaip yra nurodęs Teisingumo Teismas, valstybės narės vis dėlto įpareigojamos pasiekti tikslų ir besąlygišką rezultatą taikydamos Direktyvoje 2003/88 įtvirtintas taisykles [11]. Jos privalo imtis bendrų ar konkrečių priemonių, kad užtikrintų šios pareigos laikymąsi, ir iš esmės užtikrinti, kad būtų laikomasi šioje direktyvoje nustatytų individualių minimalių reikalavimų dėl darbo laiko apribojimų [12].

40. Pagal direktyvos vidinę sistemą minimalaus dienos ir savaitės poilsio laiko ir vidutinio savaitės darbo laiko viršutinės ribos nustatymas iš esmės padeda užtikrinti direktyvoje nustatytų teisių, kurias, kaip pakartojo Teisingumo Teismas [13], turi visapusiškai užtikrinti valstybės narės, veiksmingumą [14].

C. Prejudiciniai klausimai

1. Pirmasis, antrasis ir trečiasis prejudiciniai klausimai

41. Kaip minėta, pirmuosius tris klausimus nagrinėsiu kartu, nes jie susiję su tuo pačiu teisiniu klausimu. Pirmieji du klausimai iš dalies sutampa, o trečiasis klausimas loginiu požiūriu priklauso nuo pirmųjų dviejų klausimų.

[9] Žr. 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[10] Darytina išvada, kad minėtos teisės nepriskiriamos prie esminių sutartinio pobūdžio teisių, kurių darbuotojas gali nuspręsti atsisakyti mainais už papildomą darbo užmokestį ar kitą naudą, bet yra vienos pagrindinių teisių, pripažįstamų pirminiuose konstitucinio lygio teisės šaltiniuose arba jiems prilyginamuose teisės šaltiniuose, kurie susiję ne tik su darbdavio ir darbuotojo sutartiniais santykiais, bet ir su „darbuotojo asmeniu“.

[11] Žr. 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 33 punktas).

[12] Šioje išvadoje atsižvelgiau į direktyvos 3, 4, 5 ir 6 straipsnius: „[v]alstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad <…>“.

[13] 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimas *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 42 punktas).

[14] Šiuo klausimu žr. 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-484/04, EU:C:2006:526, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

42. Pirmaisiais dviem klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Direktyvos 2003/88 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad direktyvos 3 straipsnyje numatytas dienos poilsis yra savaitės poilsio dalis, ar, priešingai, direktyvos 5 straipsnyje nustatyta tik minimali savaitės poilsio trukmė, kuri turi būti ne trumpesnė kaip 35 valandos iš eilės. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar direktyvos 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad jeigu valstybės narės teisės aktuose ir taikytinoje kolektyvinėje sutartyje numatytas nepertraukiamo ne trumpesnio kaip 42 valandų savaitės poilsio laikas, taip pat privaloma suteikti – po darbo, kuris buvo atliktas darbo dieną, einančią prieš savaitės poilsio laiką, – 12 valandų dienos poilsio laiką, garantuojamą valstybės narės teisės aktuose ir kolektyvinėje sutartyje.

43. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuos klausimus kelia remdamasis tuo, kad nors Vengrijos darbo kodekse dienos ir savaitės poilsio institutai įtvirtinti dviejose skirtingose nuostatose, straipsnyje dėl „savaitės poilsio laiko“ (iš esmės 48 valandų, tačiau kintamo darbo laiko atveju – ne mažiau kaip 40 valandų, kurios pagal darbdavio ir profesinių sąjungų sudarytą kolektyvinę sutartį yra 42 valandos) nėra jokios nuorodos į dienos poilsio laiką ar jo trukmę.

44. Teiginiui, kad teisė į dienos poilsį negali būti įtraukta į teisę į savaitės poilsį, pagrįsti pateikiami įvairūs argumentai, kurie iš esmės susiję su pažodinio ir sisteminio aiškinimo kriterijais ir dienos bei savaitės poilsio, kaip savarankiškų Sąjungos teisės sąvokų, pobūdžiu.

45. Pagal suformuotą jurisprudenciją [15], aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus.

46. Pirmiausia analizuojant pažodžiui, Direktyvos 2003/88 5 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad „per kiekvieną septynių dienų laikotarpį kiekvienas darbuotojas turėtų teisę į minimalų 24 valandų nepertraukiamo poilsio laiką *ir 3 straipsnyje nurodomas 11 kasdienio poilsio valandų*“ [16]. Tačiau tame straipsnyje nenurodyta, kada turi būti suteikiamas minimalus poilsio laikas, todėl valstybėms narėms paliekama diskrecijos teisė rinktis. Tokį aiškinimą patvirtina įvairios kalbinės versijos (anglų, vokiečių ir portugalų), kuriose numatyta, kad minimalus nepertraukiamo poilsio laikas suteikiamas „už“ kiekvieną septynių dienų laikotarpį. Kitos minėto straipsnio versijos artimesnės versijai prancūzų kalba, kurioje nurodyta, kad savaitės poilsis suteikiamas „per“ kiekvieną septynių dienų laikotarpį [17].

47. Šią nuomonę taip pat patvirtina sisteminė kitų Direktyvos 2003/88 nuostatų analizė ir ji atitinka pirmiau išdėstytus direktyvos tikslus. Visų pirma, iš minėtos direktyvos 1, 4, 7 ir 8 konstatuojamųjų dalių ir 1 straipsnio matyti, kad direktyvos tikslas – nustatyti minimalius reikalavimus, kad būtų pagerintos darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygos derinant nacionalines darbo laiko organizavimo taisykles. Tai pabrėžia direktyvos taikymo sritį ir svarbą Sąjungos socialinės teisės sistemoje. Todėl teisės į dienos poilsį įtraukimas į teisę į savaitės poilsį būtų prieštaringas, nes tai prieštarautų tikslui apsaugoti darbuotojų sveikatą ir užtikrinti jų saugą. Tai patvirtinama ir Direktyvos 2003/88 15 straipsnyje, pagal kurį valstybėms narėms leidžiama taikyti arba priimti *įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir*

[15] Šiuo klausimu žr. 2022 m. gegužės 12 d. Sprendimą *Luso Temp* (C-426/20, EU:C:2022:373, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[16] Kursyvu išskirta mano.

[17] Žr. 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 40 ir 41 punktai).

sveikatos apsaugos atžvilgiu, arba palengvinti ar leisti tarp darbdavių ir darbuotojų sudarytų kolektyvinių sutarčių arba susitarimų, kurie yra *palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu*, taikymą.

48. Todėl, atsakant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktus klausimus, Direktyva 2003/88 turi būti aiškinama „atsižvelgiant į kiekvieno darbuotojo pagrindinės teisės į maksimalios darbo trukmės ribojimą ir į dienos bei savaitės poilsio laiką svarbą“. [18]

49. Kaip teigia ir darbuotojas [19], ir Komisija [20] ir kaip matyti iš atitinkamų nuostatų analizės remiantis pirmiau minėtais aiškinimo kriterijais, sąvokos „dienos poilsis“ ir „savaitės poilsis“ yra savarankiškos Sąjungos teisės sąvokos, todėl jos turi būti apibrėžtos pagal objektyvius požymius, susijusius su Direktyvos 2003/88 sistema bei tikslais. Teise į dienos poilsį ir teise į savaitės poilsį iš tikrųjų siekiama skirtingų tikslų, todėl tai yra savarankiškos teisės.

50. Dienos poilsio tikslas – suteikti darbuotojams galimybę pailsėti keletą valandų – ne mažiau kaip 11 – per 24 valandas. Tiksliau kalbant, Teismas jau yra nurodęs, kad poilsio laikas turi būti nepertraukiamas ir eiti iš karto po darbo laiko [21].

51. Kita vertus, savaitės poilsis yra skirtas tam, kad darbuotojas galėtų pailsėti – ne mažiau kaip 24 valandas – per septynių dienų pamatinį laikotarpį, o sąvoka „pamatinis laikotarpis“ suprantama kaip terminas, kuriam nepasibaigus turi būti suteiktas minimalus poilsio laikas [22].

52. Vadovaudamasis pirmiau pateiktu pažodiniu ir sisteminiu aiškinimu ir siekdamas, kad taikant ankstesniuose punktuose nurodytus principus būtų visapusiškai užtikrintas Direktyva 2003/88 darbuotojams suteiktų teisių veiksmingumas, manau, kad iš pačios direktyvos matyti, jog valstybės narės turi pareigą užtikrinti visų šioje direktyvoje nustatytų būtiniausių reikalavimų laikymąsi [23].

53. Todėl – priešingai, nei teigia darbdavys – dienos poilsio laikas negali būti įskaičiuotas į savaitės poilsio laiką ar priskirtas prie savaitės poilsio laiko [24].

54. Darbdavio argumentas iš esmės yra tas, kad atsižvelgiant į dienos poilsio tikslą, t. y. leisti darbuotojui atgauti jėgas tarp dviejų darbo laikotarpių, jis gali būti suteiktas tik tuo atveju, jei naujas darbo laikotarpis numatytas per 24 valandas nuo tam tikro darbo laikotarpio pabaigos.

55. Grįsdamas savo teiginius darbdavys [25] remiasi Komisijos „Aiškinamuoju komunikatu [dėl Direktyvos 2003/88]“ [26] ir teigia, kad iš šio dokumento matyti, jog direktyvos 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jame reikalaujama tik nepertraukiamo 35 valandų poilsio per septynių dienų

18 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimas *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 33 punktas).

19 Ieškovo pagrindinėje byloje pastabos, p. 3, ketvirta pastraipa.

20 Komisijos pastabų 46 punktas.

21 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Jaeger* (C-151/02, EU:C:2003:437, 95 punktas).

22 Žr. 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 42 punktas).

23 Žr. 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 33 punktas).

24 Atsakovo pagrindinėje byloje pastabų 23 punktas.

25 Atsakovo pagrindinėje byloje pastabų 30–32 punktai.

26 Aiškinamasis komunikatas dėl 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL C 165, 2017, p. 1).

laikotarpį, nedarant jokio skirtumo tarp savaitės ir dienos poilsio; taigi, pastarasis turėtų būti įtrauktas į šį pamatinį laikotarpį. Todėl Vengrijos teisės aktai, kuriuose numatytas 48 valandų savaitės poilsio laikas, nepateikiant jokios nuorodos į dienos poilsį, atitinka direktyvą.

56. Mano nuomone, jeigu būtų vadovaujamasi tokiu argumentu, kuris grindžiamas klaidingu minėtų dokumentų turinio aiškinimu, tai reikštų, kad neatsižvelgiama į direktyvos 5 straipsnio nuostatas, pagal kurias dienos poilsis *pridedamas* prie savaitės poilsio. Iš tikrųjų, manau, kad minėtuose dokumentuose Komisija paprasčiausiai atliko matematinį veiksmą (nurodė minimalios 11 valandų dienos poilsio trukmės ir 24 valandų savaitės poilsio trukmės sumą), iš kurio visiškai negalima daryti išvados, kad teisė į dienos poilsį neturėtų būti suteikta, jei savaitės poilsio trukmė yra palankesnė, nei nurodyta direktyvoje.

57. Dėl to dar kartą pabrėžiu, kad direktyvos taisyklėse numatyti minimalūs, o ne maksimalūs standartai. Iš tikrųjų, pagal direktyvos 15 straipsnį valstybėms narėms leidžiama taikyti arba priimti nuostatas, kurios yra palankesnės darbuotojų sveikatos apsaugos ir saugos garantijų atžvilgiu, arba palengvinti ar leisti tarp darbdavių ir darbuotojų sudarytų kolektyvinių sutarčių arba susitarimų, kurie yra palankesni darbuotojų sveikatos apsaugos ir saugos garantijų atžvilgiu, taikymą.

58. Valstybės narės gali nustatyti ilgesnį poilsio laiką, *jei laikomasi būtiniausių direktyvos reikalavimų*. Taigi praktiškai valstybės narės gali numatyti ilgesnį nei 11 valandų nepertraukiamo dienos poilsio laiką ir ilgesnį nei 24 valandų savaitės poilsio laiką per kiekvieną septynių dienų laikotarpį, tačiau tai nereiškia, kad yra teisėta nesuteikti teisės į dienos poilsį, jei savaitės poilsio laikas yra palankesnis, nei numatyta Sąjungos teisės aktuose.

59. Tačiau šiuo atveju būtent nacionalinis teismas turės įvertinti Vengrijos teisės aktų atitiktį Sąjungos teisei, nes, kaip teigia Komisija [27], visos valstybių narių numatytos galimos papildomos teisės nepatenka į direktyvos, taigi ir į Sąjungos teisės taikymo sritį ir priklauso valstybės kompetencijai [28], vadinasi, nacionalinei jurisdikcijai.

2. Ketvirtasis prejudicinis klausimas

60. Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Direktyvos 2003/88 3 straipsnį, siejamą su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad darbuotojas turi teisę į minimalų dienos poilsio laiką, kuris turi būti suteiktas per kiekvieną 24 valandų laikotarpį, net ir tuo atveju, jei dėl kokių nors priežasčių jis neturi dirbti per paskesnes 24 valandas.

61. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui klausimas kilo dėl to, kad darbdavys nesuteikdavo darbuotojui dienos poilsio, jeigu po jos nebūdavo numatytas naujas darbo laikotarpis. Darbdavys tokius veiksmus motyvuoja tuo, kad, kaip jis mano, dienos poilsio paskirtis – būtent suteikti galimybę atgauti jėgas tarp dviejų darbo laikotarpių, todėl tuo atveju, jeigu per paskesnes valandas nebuvo suplanuotas darbo laikotarpis, nebuvo jokio pagrindo suteikti dienos poilsio.

[27] Komisijos pastabų 51 punktas.

[28] Žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *TSN ir AKT* (C-609/17 ir C-610/17, EU:C:2019:981, 34 ir 35 punktai).

62. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad, „[s]iekiant užtikrinti veiksmingą darbuotojo saugos ir sveikatos apsaugą, paprastai turi būti numatyta, kad *po darbo laikotarpio visuomet eitų poilsio laikotarpis*[29]. Kad galėtų tinkamai pailsėti, darbuotojas turi turėti *teisę tam tikrą laiką nebūti savo darbo vietoje, be to, poilsio laikas turi būti nepertraukiamas ir eiti iš karto po darbo laikotarpio*, kad darbuotojas galėtų atsipalaiduoti ir pailsėti nuo su jo funkcijų vykdymu susijusio nuovargio“[30]. Todėl suteikiant poilsio laiką svarbu tai, ar prieš jį buvo darbo laikotarpis, ir visiškai nesvarbu, ar po minėto poilsio laiko bus vykdoma kokia nors veikla.

63. Šiomis aplinkybėmis, kaip teigė ir Komisija[31], ir darbuotojas[32], manau, kad, siekiant užtikrinti su Direktyva 2003/88 ir Chartija suderinamą klausimo aiškinimą, reikia daryti išvadą, kad darbuotojas bet kuriuo atveju turi pasinaudoti dienos poilsio pertrauka kas 24 valandas, net jeigu neturės dirbti per paskesnes 24 valandas.

3. Penktasis prejudicinis klausimas

64. Savo penktuoju klausimu, dėl kurio priimtinumo, kaip jau nurodžiau, kyla abejonių, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausia, ar Direktyvos 2003/88 3 ir 5 straipsnius, siejamus su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, reikia aiškinti taip, kad dienos poilsis privalo būti suteikiamas prieš savaitės poilsį.

65. Atsakydamas į šį klausimą pirmiausia turiu pažymėti, kad minėtų nuostatų tekstinė analizė nėra lemiama. Iš tikrųjų nei direktyvos 3 straipsnis, nei jos 5 straipsnis nesuteikia jokios naudingos informacijos, nes juose, išskyrus įpareigojimą užtikrinti ne trumpesnį kaip 11 valandų nepertraukiamo dienos poilsio laiką per 24 valandų laikotarpį ir ne trumpesnį kaip 24 valandų nepertraukiamo savaitės poilsio laiką per kiekvieną septynių dienų laikotarpį, nenustatoma jokių kitų jų įgyvendinimo sąlygų.

66. Nors minėtų nuostatų tekstas nesuteikia aiškumo, Direktyvoje 2003/88 galima rasti tam tikrų naudingų elementų, kurie padėtų atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą. Visų pirma atkreipiu dėmesį į direktyvos 15 konstatuojamąją dalį, kurioje valstybėms narėms suteikiama daug lankstumo, jeigu bus užtikrintas darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos laikymasis. Iš tikrųjų dėl direktyva valstybėms narėms suteikto savarankiškumo Teisingumo Teismas Sprendime *Maio Marquez da Rosa*[33] nusprendė, kad savaitės poilsio laikas gali būti suteikiamas bet kuriuo metu per kiekvieną septynių dienų laikotarpį.

67. Kadangi direktyvoje nepateikta jokių konkrečių nuorodų, šie svarstymai taip pat gali būti taikomi dienos poilsio laikui, todėl, užtikrinusios minimalų dienos poilsio laiką, valstybės narės gali laisvai nustatyti konkrečias jo sąlygas.

68. Dėl šios priežasties sutinku su Komisija[34], kad dienos poilsis gali būti suteikiamas tam tikro 24 valandų laikotarpio pradžioje, viduryje ar netgi pabaigoje, kaip ir prieš savaitės poilsio laiką arba po jo.

29 Kursyvu išskirta mano.

30 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Jaeger* (C-151/02, EU:C:2003:437, 95 punktas).

31 Komisijos pastabų 56–59 punktai.

32 Ieškovo pagrindinėje byloje pastabos, p. 5 ir 6.

33 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 44 punktas).

34 Komisijos pastabų 60–64 punktai.

69. Kadangi iš esmės tai yra du skirtingi ir savarankiški institutai, kuriais siekiama skirtingų tikslų, nėra jokių principinių ar funkcinių priežasčių, dėl kurių būtų ribojamas valstybių narių savarankiškumas šiuo atžvilgiu, nes jos privalo laikytis tik būtiniausių standartų ir darbuotojų saugos bei sveikatos principų, kuriais grindžiama visa direktyva.

70. Darytina išvada, kad Direktyvos 2003/88 tikslas ir jos uždaviniai apsaugoti darbuotojų saugą ir sveikatą, jos vieta Europos socialinėje teisėje ir pagrindinės teisės į poilsį (kurį sudaro dvi dalys – dienos ir savaitės poilsis) pobūdis rodo, kad valstybės teisės aktai, kuriuose numatytas „savaitės poilsio laikas“, ilgesnis nei direktyvoje nustatytas poilsio laikas, yra teisėti. Tačiau tai priklauso nuo to, ar nacionalinės teisės aktuose dienos ir savaitės poilsio laikas yra numatytas kaip savarankiškos ir atskiros teisės ir, antra, ar laikomasi Sąjungos teisėje nustatytų minimalių poilsio laiko standartų.

4. Dėl pasekmių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui

71. Pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją SESV 267 straipsniu nustatyta bendradarbiavimo sistema grindžiama aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo funkcijų atskyrimu. Nustatyti bylos faktines aplinkybes ir išaiškinti nacionalinės teisės aktus turi valstybių narių teismai.

72. Tačiau Teisingumo Teismas turi jurisdikciją pateikti nacionaliniam teismui visapusišką Sąjungos teisės išaiškinimą, taip pat pagrindinės bylos medžiaga bei jam pateiktomis rašytinėmis ir žodinėmis pastabomis grindžiamas gaires, siekdamas sudaryti sąlygas, kuriomis nacionalinis teismas galėtų priimti sprendimą [35].

73. Kaip minėta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar sąvoką „savaitės poilsio laikas“ reikia aiškinti taip, kad po minimalaus nepertraukiamo 24 valandų poilsio laiko dar turi būti suteikiamas 11 valandų dienos poilsis, ar, priešingai, kad 24 valandų laikas ir 11 valandų laikas sumuojami ir šiuo pagrindu darbuotojas turi teisę į minimalų 35 valandų savaitės poilsio laiką. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Vengrijos teisės aktuose, būtent Darbo kodekso 106 straipsnyje, įtvirtinta „savaitės poilsio laiko“ (kuris yra 48 valandos – šis laikas yra ilgesnis už Direktyvoje 2003/88 numatytą minimalų 24 valandų laiką) sąvoka, tačiau jame nėra jokios nuorodos į dienos poilsio laiką ir jo trukmę.

74. Vertinti nacionalinę teisę nėra Teisingumo Teismo užduotis: pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismas gali išdėstyti savo poziciją tik dėl Sąjungos teisės akto aiškinimo ar galiojimo, remdamasis nacionalinio teismo nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, o aiškinti nacionalinės teisės aktus turi tiktai nacionalinis teismas [36].

75. Be to, reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją nacionaliniai teismai turi, kiek įmanoma, nacionalinę teisę aiškinti remdamiesi Sąjungos teise [37].

[35] 2015 m. sausio 28 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartis *Gimnasio Deportivo San Andrés* (C-688/13, EU:C:2015:46, 30–32 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija). Iš naujesnių sprendimų žr., pavyzdžiui, 2019 m. spalio 3 d. Sprendimą *Fonds du Logement de la Région de Bruxelles Capitale* (C-632/18, EU:C:2019:833, 48 ir 49 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[36] Žr. visų pirma 2021 m. birželio 10 d. Sprendimą *Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg)* (C-303/20, EU:C:2021:479, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[37] Žr. 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimą *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278, 32 punktas), 2020 m. spalio 14 d. Sprendimą *KG (Vėlesni paskyrimai dirbant per laikinojo įdarbinimo įmones)* (C-681/18, EU:C:2020:823, 66 punktas) ir 2019 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Rayonna prokuratura Lom* (C-467/18, EU:C:2019:765, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

76. Pagal Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principą nacionalinės valdžios institucijos įpareigojamos atlikti viską, kas įmanoma, atsižvelgdamos į visą nacionalinę teisę ir taikydamos šioje teisėje pripažintus aiškinimo metodus, kad būtų užtikrintas visiškas Sąjungos teisės veiksmingumas ir priimtas šios teisės siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas.

77. Vis dėlto šis principas turi tam tikras ribas. Visų pirma nacionalinio teismo pareiga aiškinant ir taikant atitinkamas nacionalinės teisės normas remtis Sąjungos teisės turiniu apsiriboja bendraisiais teisės principais ir negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem*.

78. Be to, kaip jau buvo pažymėta, Teisingumo Teismas negali pakeisti nacionalinio teismo atlikto galimybės aiškinti nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, įvertinimo.

79. Remdamasis šiais principais, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar Vengrijoje darbuotojams garantuojamas savaitės poilsio laikas, atitinkantis Direktyvoje 2003/88 nustatytus būtiniausius reikalavimus. Tokiu atveju teismas galės nuspręsti, kad nacionalinės teisės aktai ir (arba) taikytina kolektyvinė sutartis atitinka Sąjungos teisę, jeigu, nors ir numatytas tik „savaitės poilsio laikas“, kuris yra ilgesnis nei direktyvoje numatytos 35 valandos (11 valandų dienos poilsio ir 24 valandos savaitės poilsio), vis dėlto užtikrinama teisė į dienos poilsio laiką, kaip savarankišką ir nuo savaitės poilsio laiko nepriklausomą institutą, garantuojamą tokia pat arba didesne apimtimi nei direktyvoje numatytas minimalus 11 valandų poilsio laikas.

80. Atsižvelgdamas į bylos medžiagą tik pažymiu, kad Vengrijos teisės aktuose (Darbo kodekso 104, 105 ir 106 straipsniuose) teisė į dienos poilsio laiką ir teisė į savaitės poilsio laiką yra savarankiškos ir kad apskritai nacionalinės teisės aktais ir taikytina kolektyvine sutartimi darbuotojui pagrindinėje byloje užtikrinamos geresnės sąlygos nei Sąjungos teisės aktų leidėjo nustatyti būtiniausi standartai.

IV. Išvada

81. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Miskolci Törvényszék* (Miškolco apygardos teismas, Vengrija) pateiktus prejudicinius klausimus:

Direktyvos 2003/88 3 ir 5 straipsniai, siejami su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiami nacionalinės teisės aktai ar kolektyvinės sutartys, pagal kuriuos darbuotojams suteikiamas ilgesnis nei Direktyvoje 2003/88 nustatytas minimalus savaitės poilsio laikas. Tai, kad nacionalinėje teisėje gali būti numatytas palankesnis savaitės poilsio laikas nei nustatytas Direktyvoje 2003/88, netrukdo įpareigoti darbdavio suteikti bent minimalų šioje direktyvoje nustatytą dienos poilsio laiką. Dienos poilsis turi būti laikomas savarankiška teise, kuri negali būti įtraukta į savaitės poilsio sąvoką.

Direktyvos 2003/88 3 straipsnis, siejamas su Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad darbuotojas turi teisę į minimalų dienos poilsio laiką, kuris turi būti suteiktas per 24 valandų laikotarpį, neatsižvelgiant į darbo grafiką per paskesnes 24 valandas.

Valstybės narės gali laisvai nustatyti dienos poilsio suteikimo laiką, kuris gali būti tam tikro 24 valandų laikotarpio pradžioje, viduryje ar netgi pabaigoje, taip pat gali būti suteikiamas prieš savaitės poilsio laiką arba po jo, jeigu laikomasi darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos principo.